

**Владимир Давидовић,
Др Милета Радојевић,
Др Мирко Николић**

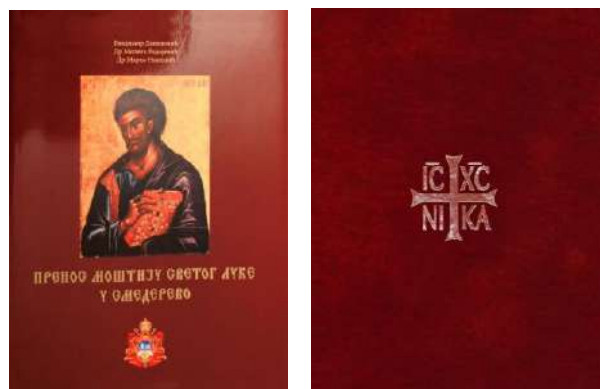
ПРЕНОС МОШТИЈУ СВЕТОГ ЛУКЕ У СМЕДЕРЕВО

ПРЕДГОВОР ЗА ЗБОРНИК РАДОВА О ПРЕНОСУ МОШТИЈУ СВЕТОГ ЛУКЕ У СМЕДЕРЕВО

У Предговору написаном за овај Зборник радова, приређивачи су изнели своју идеју и иницијативу за истраживање и сабирање што више историјских чињеница и докумената о преносу моштију светог Луке у Смедерево и приликама и околностима у којима се у то време налазила Српска деспотовина, поготову стога што постоји мало изворних докумената, од којих неки још нису довољно обрађени и објављени. Зато је и сам Предговор један од прилога који даје занимљиву слику догађања, учесника и околности тога доба.

У овом обимном зборнику, од готово 800 страница, налазе се по први пут преведени српски хагиографски текстови које су писали очевици догађаја, укључујући најстарији који се чувао у библиотеци у Ватикану, у којима се открива како је, на захтев деспота Ђурђа, потврђена аутентичност моштију светог Луке. Књига открива до сада многе незнане или непотврђене чињенице, али и чини оно што је по мишљењу аутора најбитније – чува од заборава један од најзначајнијих тренутака у историји не само Смедерева него читаве Србије.

Корице књиге Зборника радова

ПРЕДГОВОР

Са жељом да расветлимо дешавања у XV веку која се односе на пренос моштију Светог Луке у Смедерево који је у српској науци до сада био недовољно истражен, покушали смо као приређивачи зборника да систематизујемо све до сада објављене радове у нашој литератури и са додатним рукописима које смо пронашли у архиву националне библиотеке у Паризу (Париски рукопис) као и рукопис бр. 165 из библиотеке Српске патријаршије у Београду (Врднички, Раванички рукопис).

Након упознавања са литературом, основни утисак је био дивљење пред величином подухвата деспота Ђурђа Бранковића, који је схватио да осим изградње највеће равничарске тврђаве у Европи, Србији треба и духовна одбрана. Поучен примером цара Константина који је у сну видео крст и добио поруку: „Под овим ћеш знаком победити“ и он је дошао на идеју да, као последњу линију духовне одбране Србије пред агресивним наступом Турака, у тренутку када су агаренски апетити били већи од спремности на вазалну службу српске Деспотовине, за велике новце купи мошти јеванђелисте Луке и положи их у митрополијски храм посвећен Благовештењу, који је изградио у самој тврђави.

Париски рукопис је краћи, конзистентнији, написан школованом руком и већ је цитиран и објављиван у деловима. Изворни рукопис није био шире познат. Смедеревски хроничар Леонтије Павловић је у својим радовима објавио фотографије њему доступних фрагмената овог рукописа. Тај целовити рукопис се и сада налази у Националној библиотеци у Паризу.

Други рукопис који до сада није био доступан јавности је Патријаршијски рукопис бр. 165 и налази се у Патријаршијској библиотеци. Овај рукопис није научно обрађен, а ни објављен. Постојали су и неки други, мањи записи, сведочанства о овом догађају, који се могу сматрати аутентичним доказима о преношењу моштију Светог Луке у Смедерево, али који не дају нове информације о самом догађају.

С обзиром да је ово један од најзанчајнијих догађаја у српској средњовековној историји, те да је мало познат пре свега зато што су примарни извори и сазнања били неприступачни, одлучили смо се да ову

историјску истину вратимо у ризницу сећања нашег народа тако што ћемо објавити оригиналне рукописе са преводима, као и друге расположиве изворе који сведоче о овом добу и његовим актерима, а који нису довољно познати, осим уско стручној и научној јавности. Тако је уобличена идеја о зборнику данас познатих и доступних историјских извора о овом догађају. Проучавајући литературу везану за историју Српске деспотовине, закључили смо да је потребно да објавимо и неке списе, нпр. Тужбалицу за Деспотом Ђурђем, као изванредан, такође недовољно познати доказ високих домета српске средњовековне књижевности, али и да зборник треба почети новијим и свеобухватнијим сагледавањима ове епохе и догађаја у њој.

Уз помоћ Министарства спољних послова и наше Амбасаде у Паризу, успели смо да откупимо право на објављивање оригинала Париског рукописа.

Увидом у електронски примерак Патријаршијског рукописа схватили смо да је 500 година узело свој данак. Рукопис је влагом и гљивицама тешко оштећен, а на појединим местима и уништен до нечитљивости. Идентификовали смо око 60 страница делимично или потпуно неразумљивог текста. У покушају реконструкције тих делова рукописа укључили су се проф. др Драган Митраковић и проф. др Предраг Живковић са Технолошко-металуршког факултета Универзитета у Београду. Њиховим знањем и трудом омогућено је ишчитавање и превод у првој верзији прилично нечитљивих страница.

После на моменте безизгледног трагања, умолили смо професора и декана, протојереја-ставрофора Православног богословског факултета у Београду у пензији Димитрија Калезића да се упусти у мукотрпан и дуг посао превођења оба рукописа. Упркос високим годинама, са еланом правог ентузијасте, за нешто мање од четири месеца добили смо превод ових рукописа, до сада непознатих научној јавности.

Анализирајући прву верзију превода, са жаљењем смо констатовали да би она просечном читаоцу данас била у великој мери неразумљива. Зато смо одлучили да приступимо ревизији превода, како би добили верзију која одговара духу данашњег српског језика. Превод који се лако може разумети је пред вама, иако смо наизглед првобитну аутентичност жртвовали разумљивости, и друга верзија превода строго је следила стил и структуру оригинала.

Свесни значаја овог превода његову ревизију смо поверили проф. др Зорану Ранковићу, редовном професору Православног богословског факултета у Београду, који је одговоран за аутентичност текста, и коме за исказани труд дугујемо велику захвалност.

ПРЕГОВОР

Неизоставни део ове књиге су листине које је Фрањо Рачки објавио још у 19. веку. О њиховом садржају глобално се знало из његових белешки, у пар реченица. Покушаји превода са италијанског језика били су обесхрабрујући. Последњи покушај дао је очекивани резултат. Љубазношћу монсињора Филипа Колнага, првог секретара Апостолске нунцијатуре у Београду, текст је прослеђен Ватиканској библиотеци, и ускоро затим, стигао је жељно очекивани превод, а недуго потом и његова ревизија. Тако смо дошли до потврде, коју до сада нисмо имали, да је аутентичност моштију Св. Луке проверио и потврдио Прот-старешина Свете Горе, а не прота са Свете Горе, како је првобитно било преведено. Оригиниали ових писама, иако припадају Дубровнику, очигледно због свог значаја, чувају се у Ватиканском архиву. Тако смо добили још једну, највишу могућу, до сад научно непознату, потврду аутентичности транслације моштију Светог Луке у Смедерево.

Новембра 2017. год. уследио је састанак са владиком Пожаревачко Браничевским-проф. др Игнатијем, који је благословио наше активности и „пресудио“ својим ставом духовног пастира и посвећеника највишег ранга, да књига, упркос релативно великом обиму, не треба да буде осиромашена евентуалним скраћењима, јер „ради се о досад најзначајнијем зборнику на ову тему код нас, који обједињује многе постојеће фрагменте у импозантну целину“.

Следећа добра вест била је пристанак професора др Зорана Ракића са Филозофског факултета Универзитета у Београду, да нам стави на располагање до сад необјављени рад под радним насловом „Морачка житијна икона Светог Луке сликара Радула из 1672/1673 године“. Такође, уступио нам је и неколико изванредних илустрација које красе ову књигу.

Током читавог периода рада на овој књизи, мучило нас је питање, који је то и где се налази град Рогос, из кога су мошти Св. Луке пренете у Смедерево. У познатој литератури, упркос знацима, то није довољно разјашњено, а у списку насељених места Грчке такав топоним није постојао. Држећи се познатих доказа о аутентичности овог догађаја, схватили смо да се ради о историјском називу, односно да се место данас зове другачије. У трагању за одговором, на ред су дошли и Путописи Евлије Челебије (Evliya Celebi:Seyahatnama, Istanbul 1896/1900, Свјетлост, Сарајево, 1967 год.). Издање на српском језику које се односило само на путовања по крајевима бивше Југославије. Али, сазнали смо да је оригинални, десетотомни путопис обухватио и посету 1670 год. Грчком, укључујући и Епир, у који наши рукописи смештају Рогос. После дугог трагања за оригиналом, пронашли смо да у осмој књизи својих путописа Челебија пише да се насеље тог имена налази између Луроса и Арте, данашњег седишта Епирске области, где у његово време постоје рушевине

моћног замка који се зове Рогос, или Рогај на арбанашком језику, по коме се и цела област тако зове. Даље на сада већ утемељеној теорији придодали смо један нови доказ. То је сведочанство енглеског путописца Лика из 1835. године. (Cf.W.Leake:Travels in Northern Greece, Vol. 1, London, 1835), који такође наводи да се област око Арте зове Рогос.

Уз свесрдну помоћ госпође Јелене (девојачки Ћосић) Поулопоулоу, потомка некадашњег председника САНУ Богдана Гавриловића, податак је проверен у самој Арти. Тако сазнајемо да је Арта, у доба деспота Ђурђа, била седиште Епирске деспотовине и цела се област звала Рогос. Сам замак који се данас зове Рога (N Рога) налази се у месту близу данашње Арте које се зове Неа Керасуда (Nea Kerasuda). Даља провера показала је да се чак и опис журног преласка преко дивље, али не баш дубоке реке са ковчегом са моштима, поклапа са постојањем такве реке у Арти, а сам град обилује црквама, манастирима и другим споменицима који сведоче о великом значају тог подручја у доба Византије. Тако је и ова загонетка одгонетнута.

Компликованог задатка прелома и припреме за штампу, прихватио се господин Александар Петров, коме се на овај начин посебно захваљујемо.

Захваљујемо се и репортеру Вечерњих новости Борису Субашићу и протојереју-ставрофору др Радомиру Милошевићу на информацијама које су нам доставили у вези са преносом моштију Светог Луке у Смедерево 12.01.1453. год. као и проф. др Јелени Фемић Касапис која је превела делове латинских изворника који се налазе у овој књизи, као и Народном музеју у Београду и његовој директорки госпођи Бојани Борић Брешковић која је помогла у прибављању илустрација за ову књигу.

Дугујемо захвалност и свима који су у раду на овој књизи помогли и дали свој допринос у њеном објављивању.

У Београду, на Крстовдан
2018.

Приређивачи зборника
Владимир Давидовић
др Милета Радојевић
др Марко Николић